

EPAM EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Haftalık Dış Politika ve Ekonomi Bülteni

118. Bülten

İSÜ | İSTİNYE
ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL

istinye.edu.tr | 0850 283 60 00

[f /istinyeuniv.edu](https://www.facebook.com/istinyeuniv.edu) [t /istinyeunivedu](https://www.instagram.com/istinyeunivedu) [i /istinyeunivedu](https://www.instagram.com/istinyeunivedu)

Bu yıl mezun ettiğimiz Sevgili Öğrencimiz Özenç Kayalı tarafından tasarlanmıştır.

Soçi Görüşmesi ve İdlip Fahri Erenel

Soçi görüşmesi öncesi, İdlip konusunda Türkiye'nin elini zayıflatabilmek için bir çok siyasi ve askeri hamleler yapıldığına tanık olduk.Sanki her biri ince düşünülmüş yol haritasının birer parçası gibi planlanmıştı.Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak ve Suriye'de muhtemel kalıcı bir çözüm öncesi Türkiye'yi yok saymak.

05 Eylül 2021 tarihli "Afganistan'dan İdlip'e Odaklanmak " başlıklı yazımda İdlip konusunun adım adım alevlendirilmeye başlandığını yazmıştım.Temmuz 2021 tarihinde, 2012 yılından beri ilk kez bir Çin Dışişleri Bakanı Suriye'yi ziyaret etmiş ve Esad ile görüşme gerçekleştirmişti. Dünyanın Afganistan'a odaklandığı sırada gerçekleşen bu ziyaret dünya kamuoyunun fazla ilgisini çekmemişti.Öncelikle Çin-Suriye ilişkilerinin, Mao dönemi ile giderek artan bir gelişim süreci içinde olduğunu dikkate almak gerekir.Aynı Rusya-Suriye ilişkilerinin derin bir geçmişi olduğu gibi.Bu ziyaret bugüne özgü bir durum değildir.Diğer taraftan,Çin,Suriye'de başlayan halk hareketinin başarıya ulaşmaması için Rusya ve İran ile birlikte 2011 yılından beri Esad Rejimi'nin yanında yer almış ve desteklemiştir.Çin,Rusya ile birlikte Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Esad'a yönelik 15'den fazla kınama kararını veto ederek,rejime uluslararası bir himaye sağlamıştır. 20 defadan fazla fazla kimyasal silah kullandığı raporlarla belgelenen Esad'ın savaş ve insanlık suçuna bile bu iki ülke hiç sesleri çıkarmamıştır.

Çin Dışişleri Bakanı bu ziyarette,özellikle "Çin, egemenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruma hususunda Suriye'yi güçlü bir şekilde desteklemektedir" ifadesini vurgulaması ABD ve Türkiye'ye karşı bir mesaj olarak algılanmıştır. Bu görüşmelerde,Suriye'nin Sincan Uygur Özerk Bölgesi,Tayvan,Hongkong sorunlarında koşulsuz şekilde Çin'in yanında olduğu,Suriye'nin tek kuşak tek yol projesine katılma isteğinin kabul edildiği,Çin'in Suriye'de rejim değişikliğine kesinlikle karşı olduğu ve buna yönelik her türlü girişimin karşısında yer alacağı,Çin'in Suriye'nin teörle mücadelesini güçlü bir şekilde desteklediği, bu mücadeleye yardımcı olmak için işbirliği ve iletişimi güçlendirme konusunda kararlı olduğu özellikle vurgulanmıştır.

Rusya'nın bu ziyaretin ardından İdlip bölgesine yönelik hava saldırılarını,bu bölgeden kendi askerlerine saldırı olduğu gerekçesi ile arttırması,rejimin saldırıları kara saldırı ve ateş gücü ile destek vermesi,kısacası gerilimin kontrollü bir şekilde tırmandırılması, Rus Dışişleri yetkililerinin açıklamalarında Türkiye'nin 2019 Soçi mutabakatı ve 2020 yılında imzalanan ateşkes anlaşmasında yükümlülüklerini yerine getirmediğini sık sık vurgulamaları,İran Cumhurbaşkanı Reisi'nin Bağdat'ta yaptığı konuşmada Suriye'ye çok önem verdiklerini ve desteğinde olduklarını açıklaması,Arap Birliği'nin Türkiye'yi işgalci olarak niteleyen açıklamaları,Moskova'da Putin-Esad görüşmesi,Putin'in ziyaretin ardından Türkiye'nin Suriye'den çekilmesi gerektiği yönünde ki açıklaması,Suriye Dışişleri Bakanının Türkiye ve ABD'nin en kısa zamanda topraklarını terk etmesini,aksi halde kendilerinin çıkaracakları yönünde ki beyanları,PYD/PKK terör örgütü temsilcilerinin Önce Moskova ve sonrada Washington'da ağırlanmaları,Soçi öncesi Türkiye karşıtı bir cephenin adım adım nasıl oluşturulduğunu gözler önüne sermektedir.

Bu gelişmelere,Biden'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Cumhurbaşkanı Sayın Erdoğan ile görüşmemesini de eklemek gerekir.Soçi görüşmesinin Bölge ve Türkiye güvenliği açısından

önemini çok iyi bilen ABD'nin bu görüşme öncesi sessiz kalmasını da kendisinden bağımsız politika yürüten Türkiye'yi bir nevi cezalandırma hamlesi olarak düşünmek gerekir.Biden'ın görüşme yapmamasının, Soçi öncesi Putin'in elini güçlendirdiği söylenebilir.Soçi görüşmesi hemen öncesi G-20'de Biden-Erdoğan görüşmesinin yapılacağına açıklanmasını ise Türkiye'nin tamamen Rusya kontrolüne girmesine engel olma hamlesi olarak düşünebiliriz.

Soçi görüşmesi sadece İdlip veya Suriye'den ibaret değildir.ABD'nin Afganistan sonrası Irak ve Suriye'den de çekileceğini açıklaması ile sarsılmaya başlayan Ortadoğu dengesinin tekrar nasıl tesis edileceğinin görüşmesidir Soçi. Soçi öncesinde İran'ın Şanghay İşbirliği Ötgütüne tam üye yapılması,İran'ın Azerbaycan ile sınır bölgesinde bölgeye DEAŞ unsurlarının geldiği gerekçesi ile 30 yıl aradan sonra tatbikat yapması ve Irak'ın kuzeyinde kendi topraklarına yönelik saldırılar gerekçesi ile harekate başlama sinyali vermesi,yine İran'ın Musul ve Kerkük bölgelerinde Sünniler üzerinde baskı kurarak Şiiliği yayma ve hakimiyet kurma çabalarının bu döneme denk getirilmiş olmasını Türkiye'yi İran ile karşı karşıya getirme ve Türkiye'nin dikkatini bu bölgelere yönlendirerek meşgul etme hamleleri olarak görülebilir.

Elbette İdlip'te giderek artan kördüğümün nasıl çözülebileceği de görüşülmüştür.İdlip'te kısa zaman diliminde çözüm üretmek giderek zorlaşmaktadır.İdlip'te barış ve istikrarın sağlanmasının,Suriye'nin elini güçlendireceği kesindir.Esad'ın İdlip'i kontrolü altına alması özellikle Ekim ayında 3 ncü turu başlayacak Anayasa görüşmeleri öncesinde elini güçlendirmek amacını taşımaktadır.

Ayrıca,Esad'ın sözde seçim sonrası elde ettiği sözde başarılı sonucun verdiği motivasyon ile destekçilerine bir mesaj vermesi gerekiyordu.Bu ise Fırat'ın batısında tam kontrolü sağlamaktan geçmektedir.Tam kontrol için Rejimin elinde olmayan iki bölge mevcut. Güneyde İsrail'in kontrolünde ki Golan tepeleri ve Kuzeyde İdlip.İsrail'i karşına alması bu aşamada mümkün değil rejimin.Ne Rusya ne de ABD buna izin verir.O halde tek hedef İdlip. İdlip'i kontrol altına almak.Terör yuvası haline gelen bu bölgeyi kontrol altına almak, teöristlerden temizlemek demektir.Bu ise Rusya'yı,Çin'i,İran'ı ve AB ülkelerini ziyadesi ile memnun edecektir.

Suriye genelinde Rusya ve ABD'nin anlaşığı kesin gibidir.ABD'nin Rus Hava savunma sistemlerinin kontrolünde ki İdlip kuzeyine İHA'lar ile düzenlediği saldırı sonucu El Kaide'nin sözde bir liderini etkisiz hale getirdiklerini açıklamalarını işbirliğinin sahaya yansması olarak görmek gerekir.

Suriye'nin bütünlüğü artık söz konusu değildir.4-5 özerk veya federal bölgeden oluşan Suriye adım adım geliyor.İdlip gerginliğinin son zamanlarda artmasının nedeni Türkiye'yi baskı altında tutarak ya teröristleri temizlemek zorunda bırakmak veya Türkiye'nin bölgeyi rejim kontrolüne bırakarak sınırlarına aşama aşama geri çekilmesini sağlamaktır.

İdlip,şehir merkezinde Türkiye'nin güvenlik dışında ekonomik olarak artan etkisi Rejimi bölgeye müdahale etme yolunda önceliklendirmektedir.Türk lirasının geçtiği,Türk iş insanlarının inşaat başta olmak üzere çeşitli alanlarda yatırımlarının artıyor olması,bölgenin bütün ticaretini Türkiye ile yapması bölgenin ileride tamamen Türkiye'nin geri dönülemez ölçüde kontrolüne girebileceği korkusunun rejim üzerinde her geçen gün baskı oluşturduğu izlenmektedir.

Türkiye açısından İdlip'te uygulayabileceğimiz hareket tarzı son derece azalmıştır. Mevcudiyetimizi sürdürmek giderek zorlaşmaktadır.Rusya'nın desteğinde ki rejim güçleri ve İranlı milislerin saldırıları sonrası oluşabilecek göç hareketi artık Avrupa'yı ilgilendirmemektedir.Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarında duvar dahil olmak üzere her türlü tedbirler alınmıştır.Aynı durumu Ege Denizinde ki uygulamalarda da görüyoruz.ABD'nin Dedeâğaç'ta artan varlığı olası bir göç hareketinin veya Türkiye'nin daha öncesinde yaptığı gibi tekrar göçmenleri bir koz olarak kullanmasına izin vermeyecektir.

Bütün bunları dikkate aldığımızda İdlip'te kalma konusunda kararlı olmak Türkiye'nin en az 2-3 milyon daha göçmen yükü ile karşılaşması ve bunların arasına sızacak terör örgütlerinin de baskısı altına girmesine yol açabilecektir.

İdlip'te kalma konusunda kararlı olmak aynı zamanda Fırat'ın doğusunda ki varlığımızda daha çok sorgulanmasına yol açabilecektir.PYD/PKK terör örgütü ABD'nin ve aynı zamanda Rusya'nın desteği ile saldırılarını yoğunlaştırabilecektir.

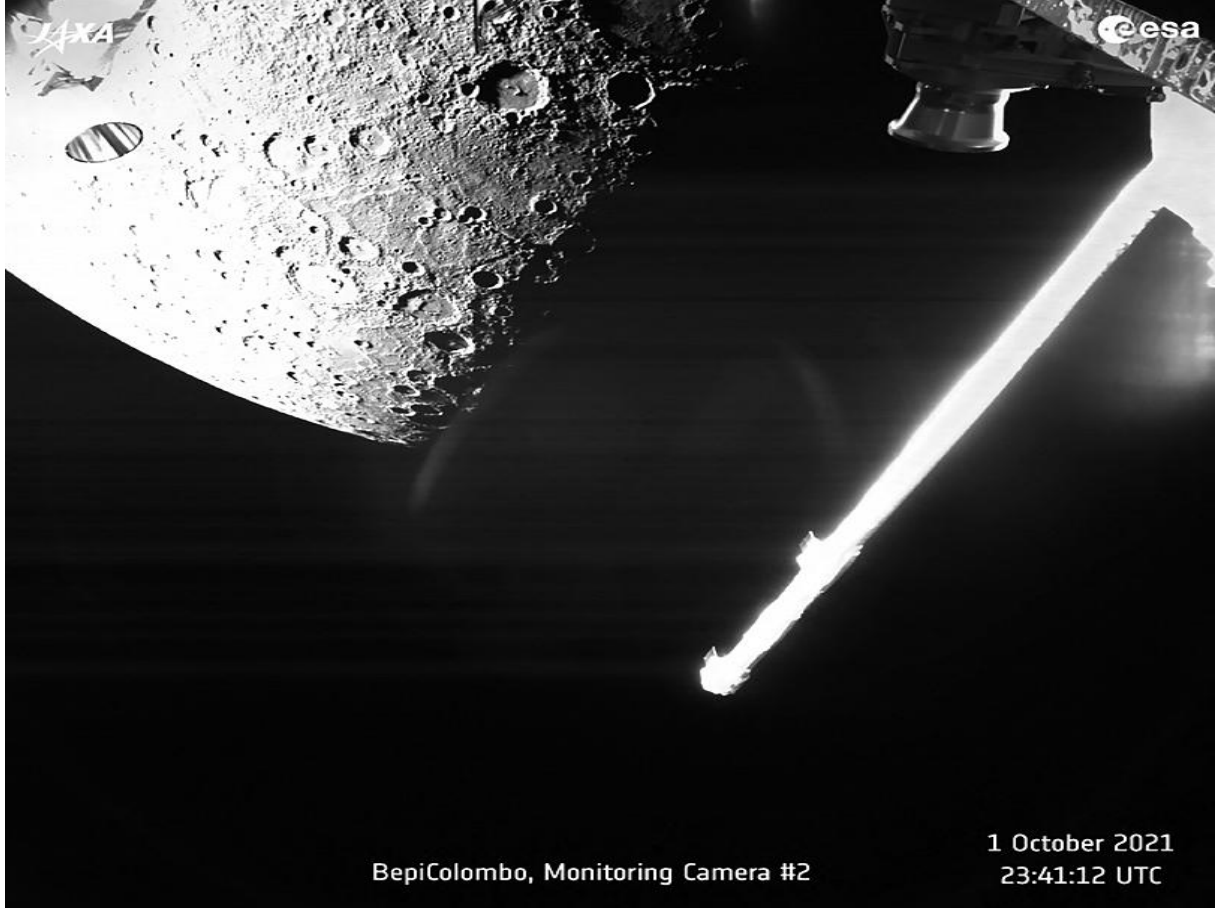
Rejimin baskısı sonucu evlerini terkederek İdlip kuzeyine gelen Suriyelilerin evlerine gitmeleri için güvenlik ve barınma imkanının sağlanması ilk koşul olarak ortaya konulmalı ve üzerinde tartışılmalıdır.Bu maksatla ciddi bir demografik tespit yapılmalıdır.İdlip'te yerleşik olanlar dışında herkesin bölgeden çıkışı sağlanmalıdır.Silah teslimi için bir süre verilmeli,süre sonunda terör örgütlerine karşı yoğun bir hava hareketi başlatılmalıdır.Muhafifler Türkiye'nin kontrolü altında ayrı bir birim olarak muhafaza edilebilir ve yapılacak anlaşmaya bağlı olarak yeni teşkil edilecek Suriye Silahlı kuvvetleri içinde yerini alabilir.İdlip konusunda Rusya ile işbirliğini sağlayabilirsek,Fırat'ın doğusunda PYD/PKK'ya karşı Rusya'nın desteğini daha kolay alabiliriz.

Aksi halde bölge hep belirtildiği üzere Küçük Afganistan olmak üzeredir.

Merkür'ü inceleyen BepiColombo uzay aracı, gezegenin ilk fotoğrafını paylaştı

<https://tr.euronews.com/2021/10/02/merkur-u-inceleyen-bepicolombo-gezegenin-ilk-fotograf-n-paylasti>.

Avrupa ve Japon ortak yapımı BepiColombo adlı uzay aracı, misyonunu sürdürdüğü Merkür'ün ilk fotoğrafını Dünya ile paylaştı.

Avrupa Uzay Ajansı (ESA) ile Japonya Uzay Araştırma Ajansı'nın (JAXA) geliştirdiği BepiColombo, Merkür'ü araştırmak üzere yaklaşık 3 yıl önce fırlatılmıştı.

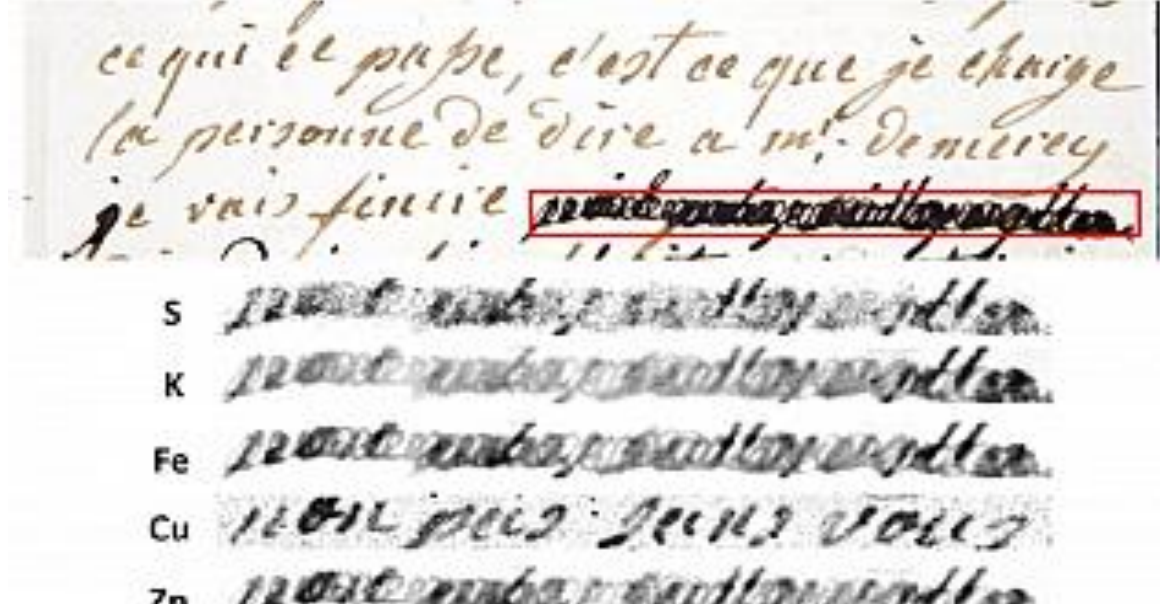
ESA'dan yapılan açıklamada, uzay aracının siyah-beyaz fotoğrafı 2418 kilometre uzaklıktan, gezegenin karanlık kısmına denk geldiğinden 'çok ideal olmayan' koşullarda çekildiği aktarıldı.

Görselde, Merkür'ün kuzey yarımküresindeki kraterler ve milyarlarca yıl önce lavla kaplı olan Sihtu Planitia bölgesi görülüyor.

BepiColombo, misyonu boyunca Merkür'ün çekirdeğinden yüzeyine dair ip uçları toplayarak, Güneş'e en yakın gezegenin nasıl oluştuğu ve evrildiği sorusuna yanıt arayacak.

Bilim insanları, son Fransa Kraliçesi Marie Antoinette'in sansürlenmiş aşk sözlerinin sırrını çözdü

<https://tr.euronews.com/2021/10/02/bilim-insanlar-son-fransa-kralicesi-marie-antoinette-in-sansurlenmis-ask-sozlerinin-s-r-n->

Son Fransa Kraliçesi Marie Antoinette ile sevgilisi İsveçli Kont Axel von Fersen arasında yazılan mektuplarda sansürlenerek okunamaz hale getirilen kelimelerin sırrı çözülüyor.

Fransız bilim insanları, tarihi belgelerde kullanılan farklı mürekkeplerin kimyasal bileşimini ayırarak orijinal yazıyı ortaya çıkarmak için yeni bir yöntem geliştirdi. Antoinette ile Fersen'e ait ulusal arşivlerde bulunan mektupları söz konusu yöntemle analiz eden uzmanlar, sansürlenmiş bazı paragraflarının deşifre edildiğini açıkladı.

Araştırmacılar ayrıca bu yöntem sayesinde, mektupları sansürleyen kişinin de Fersen olduğunu belirledi. Bazı harfleri yazmak ve redaksiyonunu yapmak için aynı mürekkepleri kullananın Fersen olduğu aktarıldı.

Mektupların yazıldığı Haziran 1791 ile Ağustos 1792 arasındaki tarihlerde Kral XVI. Louis ve Kraliçe Marie Antoinette'in ülkeden kaçma girişimi başarısızlığa uğramış ve Paris'teki Tuileries Sarayı'nda ev hapsinde alınmışlardı.

Harvard'da dönemin edebi kültürünü inceleyen tarihçi Deidre Lynch'e göre Fersen'in mektupları sansürlemesinin nedeni ise "Antoinette'in erdemini korumaya çalışması".

Science Advances dergisinde yayınlanan araştırmanın mimarlarından biri olan analist Anne Michelin de ikili arasındaki ilişkinin artık bir aşk ilişkisi olduğunun daha da belirginleştiğini belirtiyor: "Bu dönemde insanlar çok süslü bir dil kullanıyorlardı; ama burada gerçekten güçlü ve samimi bir dil var. Bu metinle biliyoruz aralarında bir aşk ilişkisi varmış"

Marie Antoinette ve Fersen, 18 yaşlarında Fransa'da tanıştılar, Antoinette'in ölümüne kadar da iletişimlerini sürdürdüler.

Araştırmacıların mektuplarda analiz ettiği 15 harften sekizinde, mürekkeplerin kimyasal bileşiminde her katmanı ayrı ayrı haritalandırabileceklerini ve böylece orijinal metni kurtarabileceklerini söyledikleri yeterli farklılıklar vardı.

Mektupta deşifre edilen bir kısımda "Sensiz Olmaz", "Sevdiğim sensin" yazıyordu.

Tarihçi Ronald Schechter, söz konusu tekniğin tarihçilere "diplomatik ve hassas siyasi yazışmalardaki redaksiyon veya sansürlemeyi deşifre etmesine" yardımcı olacağını aktardı.

Çok savurgan olduğu gerekçesiyle Fransız halkı tarafından pek seilmeyen Marie Antoinette, Fransız Devrimi'nin ardından yaklaşık 4 sene boyunca hapis tutulduktan sonra Ekim 1793'te Paris'te giyotinle idam edilmişti.

Avrupa'da LPG'li otomobil oranının en yüksek olduğu ülke Türkiye

<https://tr.euronews.com/2021/10/02/avrupa-da-lpg-li-otomobil-oran-en-yuksek-turkiye-de>

Türkiye'de en fazla LPG'li (sıvılaştırılmış petrol gazı) otomobiller tercih ediliyor. Ülkedeki 100 otomobilden 38'si LPG ile çalışıyor. Avrupa'daki LPG'li otomobil oranı da açık ara en yüksek Türkiye'de. Avrupa İstatistik Ofisi'nin (Eurostat) 2019 verilerine göre Türkiye'de en az 4 milyon 661 bin LPG'li otomobil bulunuyor.

Türkiye'de LPG'nin benzin ve dizele göre daha ucuz olmasından dolayı LPG'li araç sayısı son yıllarda yükselmeye devam ediyor. 2019 verilerine göre ülkedeki LPG'li araç oranı yüzde 37,4, dizel araç oranı yüzde 38,2 ve benzinli araç oranı yüzde 24,3.

Türkiye'de otomobillerde LPG en çok tercih edilen yakıt türü olmasına rağmen Avrupa'da bir çok ülkede pek rağbet görmüyor. Eurostat verilerine göre Türkiye'den sonra Avrupa'da LPG'li araç oranı en yüksek ülke Polonya. Bu ülkedeki otomobillerin yüzde 14'ü LPG'li.

Üçüncü sırada yüzde yüzde 6,6 ile İtalya var. Dördüncü sırada ise yüzde 2,69 ile Kuzey Makedonya bulunuyor. Norveç'te ise LPG'li araç sayısı sıfır.

Veri eksikliğinden dolayı örneğin Yunanistan, İrlanda, Slovakya ve İngiltere gibi ülkelerde toplam LPG'li araç sayısı tam olarak bilinmiyor.

Ancak bu ülkelerde benzinli ve dizel dışında kalan alternatif yakıt türüyle çalışan araçların oranı oldukça düşük. Bu ülkeler hariç tutulduğunda Avrupa'daki toplam LPG'li araç sayısının yaklaşık üçte biri Türkiye'de bulunuyor.

2019 verilerine göre en fazla benzinli otomobil yüzde 84 ile Hollanda'da. Daha sonra Kıbrıs. (yüzde 79,9). Bu ülkeyi sırayla Finlandiya, İsviçre ve Danimarka takip ediyor.

Benzinli otomobil oranının en düşük olduğu ülke ise Türkiye. Türkiye'de 2019 verilerine göre benzinli otomobil oranı yüzde 24. Bu oran Litvanya'da yüzde 26, Fransa'da yüzde 35.

Kafkasya’da Artan Azerbaycan-İran Gerilimi

Dr. Doğacan Başaran-ANKASAM Uluslararası İlişkiler Uzmanı

<https://www.ankasam.org/kafkasyada-artan-azerbaycan-iran-gerilimi/>

İkinci Karabağ Savaşı sonrasında Kafkasya’da yeni bir statüko oluşmuş ve bölgesel barışın tesis edilmesinin önündeki en büyük engel olan Karabağ’daki işgal sona ermiştir. Buna bağlı olarak Türkiye ve Azerbaycan tarafından önerilen ve tüm bölge devletlerinin birlikte hareket etmesini öngören “Altılı İşbirliği Platformu”, bölgesel istikrarın tesisi noktasında Ankara ve Bakü’nün samimiyetini ortaya koymuştur. Söz konusu başkentlerden gelen olumlu mesajlara, Erivan yönetiminin de aynı şekilde karşılık verdiği görölmüştür. Bu da Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan hattında normalleşme süreçlerinin yaşanabileceği yönündeki beklentileri arttırmıştır. Lakin bölge halklarının refahını öncelemeyi öngören ve ulaştırma ve enerji projelerini gündeme getirmesi beklenen “Altılı İşbirliği Platformu”nun kapsayıcı yönüne rağmen İran’ın bölgesel gelişmeler karşısında takındığı tavır, Kafkasya’da yeni bir istikrarsızlığa ve siyasi gerilime yol açmıştır.

Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan Özel Kuvvetleri’nin 12-20 Eylül 2021 tarihleri arasında düzenlediği “Üç Kardeş-2021 Tatbikatı”nı kendisine yönelik bir eylem olarak algıladığını belirten Tahran, Bakü’ye karşı saldırganca bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu kapsamda İran İslam Cumhuriyeti Dini Lideri Ayetullah Ali Hamaney’in Erdebil Temsilcisi Seyyid Hasan Amili, Azerbaycan’ı kastederek “Aslanın kuyruğuyla oynama” açıklamasında bulunmuş[1] ve söz konusu açıklamanın akabinde İran’ın Azerbaycan sınırında “Hayber Fatihleri” adı verilen bir tatbikat gerçekleştireceği duyurulmuştur.[2]

Her ne kadar Tahran, Üç Kardeş-2021 Tatbikatı’ndan rahatsızlık duyduğunu gösterme iddiasıyla bu eylemde bulunmuşsa da bahsi geçen tatbikatın İran’a yönelik herhangi bir mesaj barındırmadığı aşıkardır. Dolayısıyla Tahran’ın meseleye bakışı, rasyoneliteden son derece uzaktır. Bu nedenle de İran’ın hazımsızlık duyduğu asıl şeyin İkinci Karabağ Savaşı sonrasında bölgede oluşan statüko ve Hazar jeopolitiğindeki değişimlere paralel olarak “Orta Hat” olduğu ifade edilebilir. Bu anlamda Tahran yönetiminin Ankara ve Bakü’nün bölgede artan nüfuzundan ve İslamabad’ın burada oynadığı pozitif-yapıcı rolden hoşnut olmadığı görölmektedir.

İran’ın tatbikat kararının Ankara-Erivan hattındaki normalleşme mesajlarının ön plana çıktığı bir dönemde gelmesi de göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda İran, kendisine uygulanan yaptırımları bertaraf etmek için etkin bir kaçış güzergâhı olan Ermenistan’ın Tahran ve Moskova’ya olan bağımlılığını sürdürmesinden yanadır. Dolayısıyla İran, Erivan yönetiminin bölgesel işbirliği süreçlerine dahil olma çabasını, kendi ulusal çıkarlarına aykırı bulmaktadır.

Dahası İran’ın tatbikat kararı, Bakü-Tahran hattında yaşanan “Gümrük Krizi”nin ardından gelmiştir. Bilindiği gibi “ne taşıdığı belli olmayan” İran tırları, Bakü’den gelen uyarılara rağmen Laçın Koridoru üzerinden Hankendi’ye kaçak yollarla sevkiyat yapmaya devam etmiş ve nihayetinde İran’ın Azerbaycan Büyükelçisi Seyid Abbas Musavi, Azerbaycan Dışışleri Bakanlığı’na çağırılmıştır. Böylece Bakü yönetimi, İran’a nota vermiştir.[3] Konuya ilişkin açıklamada bulunan Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise şunları söylemiştir:[4]

“İran tırlarının yasa dışı şekilde Karabağ bölgesine gitmesi ilk kez olmuyor... Çeşitli kanallarla İran tarafına hoşnutsuzluğumuzu ifade ediyorduk. Fakat bu süreç devam ediyordu. Savaş bittikten sonra artık Laçın koridoru bizim gözümüzün önündedir... Biz şimdi yabancı ülkeye gittiğimizde gümrük vergisi ödüyor muyuz, ödüyoruz. Onlar da Azerbaycan topraklarını kullanıyorsa vergi ödemeliler.”

İran’ın gümrük vergisi ödememesi meselesi, yalnızca söz konusu tırların kaçak yollarla Hankendi’ye geçmesinden ibaret değildir. Zira meselenin iki boyutu daha bulunmaktadır. Birincisi, bölgedeki yeni statükodan memnun olmayan İran’ın “içinde ne olduğu belirsiz” tırlarla bölgesel istikrarsızlığa yol açacak eylemler noktasında Ermenistan’ı cesaretlendirip normalleşme girişimlerini provoke etme ihtimalidir. İkincisi, yaşanan sürecin gösterdiği en kritik husus, Tahran yönetiminin ulaştırma ve enerji koridorlarının açılması konusunda İran’a alternatif bir güzergâh istemediğidir. Yani Tahran’ın eylemlerinin asıl amacı Zengezur Koridoru’nun hayata geçirilmesini önlemektir. Nitekim İran Kara Kuvvetleri Komutanı General Kiyumers Haydari’nin “Kuzeybatı sınırlarımızın değişmesine izin vermeyeceğiz.” şeklinde özetlenebilecek demeci,[5] Tahran’ın Bakü’yü saldırgan göstermesi gibi bir hedefi barındırır da bu sözler, İran’ın davranışlarının asıl sebebinin Zengezur Koridoru’nun engellenmesi olduğunu göstermiştir.

Üstelik bu eylemleri esnasında Tahran, kendi kimliğini temellendirdiği Şiiliğin de dış politikada araçsallaştırılan bir retorikten ibaret olduğunu gözler önüne sermiştir. Zira nüfusunun büyük çoğunluğu Şii olan Azerbaycan’a Tahran’dan yöneltilen savaş imaları, mezhepsel dayanışmanın da İslam kardeşliğinin de söylemde kaldığını gün yüzüne çıkarmıştır. Hatta İran Devrim Muhafızları Ordusu’na (DMO) yakınlığıyla tanınan gazeteci Hossein Dalirian, Tahran yönetiminin 1000 füzeyle Azerbaycan’ın 1000 kritik noktasını hedef almasını tavsiye etme gibi bir aşırılıkta da bulunmuştur.[6] Bu ortamda İran’ın Azerbaycan’ı Siyonizmle işbirliği yapmakla suçlaması[7] ise İran dış politikasındaki söylem-eylem uyumsuzluğunun somut bir yansımasıdır.

Görüldüğü üzere İran, Kafkasya merkezli işbirliği süreçlerinin gelişmesini kendi çıkarlarına aykırı bulmakta ve Türkiye ile Azerbaycan’ın bölgede artan etkisinden rahatsızlık duymaktadır. Bu nedenle de Ankara-Bakü-Erivan hattında yaşanabilecek normalleşme süreçlerinin konuşulduğu güncel konjonktürde, Azerbaycan’a karşı saldırganca bir tutum benimsemiştir.

Tahran'ın bahse konu olan strateji vesilesiyle Erivan'ı da sınırlandırmaya çalıştığı öne sürülebilir. Tüm bu tablo ise şu sorunun sorulmasını gerektirmektedir: ABD ve müttefiklerinin baskısını bertaraf etmek için her sıkıştığında komşularından yardım isteyen ve bölgesel işbirliği çağrısı yapan İran, hiçbir şekilde dışlanmadığı "Altılı İşbirliği Platformu"na ve bölgesel normalleşme arayışlarına soğuk bakarak samimiyetsizliğini itiraf etmiyor mu?

---

[1] "Kafkaslar'da İran Gerilimi", Yeni Şafak, <https://www.yenisafak.com/dunya/kafkaslarda-iran-gerilimi-3704685>, (Erişim Tarihi:01.10.2021).

[2] "İran, Azerbaycan Sınırında Askeri Tatbikat Gerçekleştirecek", *TRT Haber*, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/iran-azerbaycan-sinirinda-askeri-tatbikat-gerceklestirecek-612981.html>, (Erişim Tarihi: 01.10.2021).

[3] "Azerbaycan Tırlar Nedeniyle İran'a Nota Verdi", *TRT Haber*, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycan-karabagdaki-tirlar-nedeniyle-irana-nota-verdi-601316.html>, (Erişim Tarihi: 01.10.2021).

[4] "Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev 2. Karabağ Savaşı'nın 1. Yılında AA'ya Konuştu", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-2-karabag-savasinin-1-yilinda-aaya-konustu/2375849>, (Erişim Tarihi: 01.10.2021).

[5] "General Haydari: Sınırlarımızın Tehdit Edilmesine İzin Vermeyeceğiz", *İrna Türkçe*, <https://tr.irna.ir/news/84100750/Gneral-Haydari-S%C4%B1n%C4%B1rlar%C4%B1m%C4%B1z%C4%B1n-tehdit-edilmesine-izin-vermeyer%C4%B1n>, (Erişim Tarihi: 01.10.2021).

[6] @HosseinDalirian, "این فقط یک فرض است! فرض کنید شعله‌ی جنگ روشن شود و با آذربایجان درگیر شویم؛ جمهوری اسلامی در یک روز میتواند با 1000 موشک بالستیک، 1000 نقطه کلیدی را با دقت چند متر هدف قرار دهد و این یعنی جنگ یک روزه تمام! اصلاً 9 نوبت به بقیه ادوات هم نمیرسد خیلی به هارت و پورت‌ها توجه نکنید همین", *Twitter*, <https://twitter.com/HosseinDalirian/status/1443225884207587330>, (Erişim Tarihi: 01.10.2021).

[7] "Iran Holds Military Drill Near Azerbaijan Border due to 'Zionist Presence' There", *Times of Israel*, <https://www.timesofisrael.com/iran-says-drills-near-azerbaijan-border-due-to-zionist-presence-in-area/>, (Erişim Tarihi: 01.10.2021).

Geleceğin Kalbi Dünyanın Dışında Atıyor

Ceren Göncü-TASAM-21 Eylül 2021

https://tasam.org/tr-TR/Icerik/67961/gelecegin_kalbi_dunyanin_disinda_atiyor

Dünyada hava kuvvetleri, isimlerine ya uzay kelimesini ekliyor ya da uzaya özel ayrı bir kuvvet kuruyor. Türkiye için bu ayrımı konuşmak için henüz zaman var. Gezegenler arası seyahatin konuşulduğu bu günlerin uzay gündeminde, Türkiye oldukça yeni bir aktör sayılır. Bununla birlikte, her ülkenin uzaya dair yöneldiği alanlar da birbirinden farklı. Türkiye her ne kadar yörüngesel ve derin uzaya dair de farklı misyonlar benimsemiş olsa da aslında uzayda önceliğini uydular konusunda belirlemiş durumda. Ülkenin bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yöneten ve yön veren TÜBİTAK ve uzay çalışmalarının yürütüldüğü bağlı kuruluş TÜBİTAK Uzay, üniversite, şirket ve enstitüler ile iş birliği yapmakta ve ülkenin uzaydaki ilerleyişine yön vermektedir. 2018 yılı sonunda resmi olarak kurulan Türkiye Uzay Ajansı'nın (TUA) da son dönemde işler hâle gelmesiyle uzaya dair çalışmaların ve hedeflerin bir çatı altında toplanması sağlanmıştır.

Türkiye gerek coğrafi konumu gerek uluslararası ilişkilerin gerektirdiği sebeplerden güçlü bir izleme kabiliyetine sahip olmak zorundadır. Bu sebeptir ki yer gözlem uydu çalışmaları, ülke için önemli bir bilim ve teknoloji alanıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin hâlihazırda üç (GÖKTÜRK 1, GÖKTÜRK 2, RASAT) ve 2022'de fırlatılması beklenen (İMECE) bir uydusu vardır. RASAT yerli üretim olan ilk gözlem uydusudur. İMECE de yine yerli ve millî bir üretim olan yüksek çözünürlüklü gözlem uydusu olarak görev yapacaktır. Bu uydular aracılığıyla askerî istihbarat amaçlı görüntü elde edilebilmekte; doğal afet sonrası hasar tespiti, kaçak yapılaşma tespiti ve coğrafi gözlem yapılabilmektedir.

GÖKTÜRK 1'in görev ömrünün sona ermesinden sonra, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yüksek çözünürlüklü görüntü ihtiyacını sağlamak amacıyla GÖKTÜRK Yenileme Keşif Gözetleme Uydusu'nun uzayda yerini alması bekleniyor. Projede donanım ve yazılımların mümkün oldukça yerli olmasına özen gösterilmekte.

Ülkenin haberleşme uydularına (TÜRKSAT 3A, TÜRKSAT 4A, TÜRKSAT 4B) 2021 Ocak ayında fırlatılan ve haziran ayı itibariyle faaliyete geçen TÜRKSAT 5A uydusu da katılmıştır. 2021 yılı son çeyreğinde fırlatılması planlanan TÜRKSAT 5B'nin ardından 2022'de fırlatılacak olan TÜRKSAT 6A ise ülkenin ilk millî ve yerli haberleşme uydusu olacak.

TÜBİTAK, Avrupa Uzay Ajansı (ESA) ile 2006 yılında yürürlüğe giren dış uzayın barışçıl amaçlarla keşfi ve kullanımına ilişkin bir iş birliği anlaşması imzalamıştır. Hollanda, Almanya ve Rusya gibi ülkelerin uzay ajanslarıyla da ortak çalışmalar yürütmektedir. TUA ise Kazakistan, Macaristan ve Ukrayna ile ikili mutabakatlar imzalamış; Pakistan, Azerbaycan, Japonya, Endonezya gibi birçok ülke ile de iş birliği anlaşmaları sağlama yolundadır.

TÜBİTAK'ın yanı sıra devlete ait savunma sanayi alanında çalışmalar yapan şirketlerin de bilim ve teknoloji alanına önemli katılımı ve katkıları mevcuttur. TAI'nin, GÖKTÜRK 1, GÖKTÜRK 2 ve DÖNENCE uydularının yapım sürecinde iş birliği vardır. Roketsan, mikro uydu fırlatma sistemi üretimi üzerinde çalışmalara başlamıştır. Firmanın ürettiği sonda roketi, 2018 yılında katı yakıt ile uzaya fırlatıldıktan sonra, 2020 yılında sıvı yakıt kullanarak uzayda 136

kilometreye ulaşmıştır. Mikro uydu fırlatma sisteminin tamamlanmasıyla 100 kilogram altındaki mikro uydular alçak dünya yörüngesine yerleştirilebilecek.

Bir diğer devlet destekli şirket olan Aselsan'ın uzaya yönelik çalışmaları arasında uydu görev yükleri ve uydu yer sistemleri çözümleri, yer destek donanım tasarım ve üretimi, yer istasyonu kurulumu, görev yükleri entegrasyonu ve test hizmetleri yer almaktadır. Şirket, 2016 yılında uydu ve uzay teknolojisinde kullanılan materyallerin uzay koşullarına karşı dayanıklılığını test etmek amacıyla Uluslararası Uzay İstasyonu'na mikrodalga modülleri gönderdi. 2021 Ocak ayında ise, ASELSAT 3U küp uydu, uzay ortamına dair istatistiksel veri ve görüntü aktarmak amacıyla Falcon-9 roketi ile alçak dünya yörüngesine gönderildi. STM'nin uzay çalışmaları kapsamında da uydu tasarımı, uydu görevleri için yazılım geliştirme, uydu görevleri planlama, uydu iletişimi ve veri analizi gibi çalışmalar bulunmaktadır. Şirket aynı zamanda gerçek zamanlı görüntü sağlayacak, bitki örtüsü, tarım alanları ve afet takibi yapacak takım uydu sistemi oluşturmaya da başlamıştır. LAGARİ bu sistemin ilk uydusu ve Türkiye'nin ilk yüksek çözünürlüklü mikro yer gözlem uydusudur.

Özellikle Türkiye'nin 2023 uzay hedefleri kapsamında öne çıkan bir diğer şirket ise DeltaV. Firma, hibrit roket teknolojisi geliştirerek roket motoru ve sonda tasarlayıp üretmekte; fırlatma sistemleri bağlamında ise fırlatma testleri ve alt yapıları üzerinde çalışmaktadır. Hibrit motor teknolojisi ile daha güvenli ve daha uygun maliyetli üretim yapılabilecek. 2023 yılı için hedeflenen Ay'a sert inişte, uzay aracını alçak dünya yörüngesinden Ay'a bu sıvı oksijen ve parafin yakıtlı hibrit roket motoru taşıyacak. Ayrıca, uygun maliyetli fırlatma teknolojisi geliştirildiğinde diğer ülkelere de roket fırlatma hizmeti verilmesi, firmanın gelecek amaçları arasında yer alıyor. 100 kilogram üzeri olan uydular, DeltaV aracılığıyla uzaya fırlatılabilecek.

Uydular alanındaki bu gelişmelerle dışa bağımlılık azaltılmaya çalışılırken çözülmesi gereken bir diğer sorun ise uydu bileşenlerinin uzaydaki radyasyon karşısında dayanıklılığını ölçebilmek. Bu bağlamda, Avrupa Uzay Ajansı standartlarında test yapılabilmesi amacıyla Parçacık Radyasyonu Test Altyapısı Aralık 2019'da kuruldu.

Uydular her ne kadar Türkiye'nin en önde gelen uzay çalışmalarını oluştursa da onlar dışında da uzaya dair çalışmalar yapan firmalar bulunmakta. Örneğin, Hezarfen'in uzay çalışmaları daha deneysel ve uzun vadede önemli getirileri olacak çalışmalar. Vera Uzay Misyonu kapsamında firmanın üç projesi bulunuyor. Bunlardan Gediz, uzaya gönderilen tohumların uzay koşullarında test edilmesini hedefliyor. Talu projesi ile hedeflenen, uzun uzay yolculuklarında güneş enerjisinden nasıl maksimum fayda elde edilebileceğini öğrenmek. Tardu projesinin amacı ise uzaya insan görünümü yapay zekâ göndererek uzay koşulları karşısında verdikleri tepkileri gözlemlenmek. Bu sayede astronotların karşılaşılabileceği sorunlara çözüm üretmek hedefleniyor. Bu projeler başarıya ulaşır ve sonuçlar elde edilirse, derin uzay çalışmaları için verimli bir katkı sağlanmış olacak.

Derin uzay ise aslında 2023 Millî Uzay Programı kapsamında Türkiye'nin gündemine girmiş durumda. Yukarıda bahsedildiği gibi, Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yıldönümünde yerli uzay aracı ve hibrit roket ile Ay'a sert iniş yapılması hedefleniyor. Yumuşak iniş ise 2028 yılı için planlanıyor. Gönderilmesi planlanan yerli uzay aracı henüz tasarım aşamasında. Uzay aracını Ay'a taşıyacak olan hibrit motor teknolojisi ise Sonda Roket Sistemi (SORS) ile temmuz ayında test edilmek amacıyla fırlatıldı ve başarılı oldu. Roketin oksitleyici tankının büyütülmesi ve böylece irtifasının artırılmasına yönelik çalışmalar devam edecek. Motorun son hâli uzay

aracının tasarımının tamamlanmasının ardından, buna uygun olacak şekilde belirlenecek ve üretimi yapılacaktır. Bazı teknoloji ve parçaların yurt dışından temin edilmesi zorunlu olsa da uzay aracı büyük oranda yerli olacaktır. Buna karşılık, Türkiye'nin uzay aracı üretiminde bir deneyimi bulunmuyor. Fakat sert iniş planlandığından, çok özellik barındırmayan bir uzay aracı yeterli görülüyor ve 2023 hedefine yetişebileceği düşünülüyor. Bunun her ne kadar yerli ve millî olarak gerçekleştirilmesi planlansa da Türkiye'nin bir fırlatma üssü ve uzay aracını alçak yörüngeye taşıyacak bir kapasitesi olmadığından iş birliğine ihtiyaç duyuluyor. Henüz bir anlaşma sağlanmamış olsa da SpaceX yüksek ihtimalli bir alternatif olarak görülüyor.

Fırlatma konusunda bağımsız olmak için bir uzay üssüne sahip olmak ise bir diğer görev. Coğrafi koşullar gereği Türkiye buna uygun olmadığından, başka ülkelerle iş birlikleri değerlendirilme sürecinde olan bir konu. Örneğin, Kazakistan'daki Baykonur uzay üssündeki alanlar kullanılabilir ve Rusya ve Kazakistan ile iş birliği yapılabilir.

2023 hedefleri kapsamında bahsi geçen bir diğer konu ise Türk bilim insanlarının uluslararası çalışmalara katılmak amacıyla Uluslararası Uzay İstasyonu'na gönderilmesi. Uzay ortamında yaşayabilmek için belirlenecek kısıtlara sahip adaylar arasından seçilecek üç kişinin iki yıl boyunca eğitim alması gerekiyor. Eğitim sonunda en uygun görülen bilim insanı uzaya gönderilecek.

Uzaya dair Türkiye'nin amaçlarından biri de gök cisimlerini incelemek ve yeni keşifler yapmak. Doğu Anadolu Gözlemevi'ne yerleştirilmesi planlanan dört metre çapındaki ülkenin en büyük kızılötesi teleskopu, bu hedefin yanı sıra uydu takibi ve uzay enkazlarını izlemek gibi amaçlarla da kullanılacak. Uzay madenciliği gibi derin uzay hedefleri için Türkiye'nin önünde uzun bir yol olsa da gözlemevinde yürütülecek çalışmalar, bu alandaki çalışma grupları için de verimli bir kaynak olacak.

Bölgesel konumlama ve zamanlama sistemi geliştirmek de Millî Uzay Programı içeriklerinden bir diğeri. Askerî ve politik sebeplerle ülke güvenliği için bu proje oldukça önemli. Ancak bu da gerçekleştirilmesi uzun zaman alacak bir hedef. Kıyaslama yapacak olursak, uzay aktivitelerinde önemli bir aktör olan Hindistan'ın kendi bölgesel sistemini geliştirip kullanmaya başlaması 11 yıl almıştı.

Türkiye'nin yaşadığı beyin göçünü düşünürsek, hedeflenen uzay çalışmaları için gereken insan kaynağı sorununun da çözülmesi gerektiği şarttır. Zaten hedeflerden biri olan bu madde, aslında ilk ele alınması gereken konu niteliği taşıyor. Hükümetin üniversitelere, enstitülere, araştırma ve geliştirme merkezlerine yönelik attığı adımlar, sağladığı bilimsel araştırma yapma özgürlüğü, teşvik ve liyakat bu sürecin en önemli noktasıdır. İleriye yatırım yapmak için ise, eğitim içerikleri tüm yaş grupları için iyileştirilmeli, öğrencileri araştırmaya sevk edici şekilde düzenlenmelidir.

Uydu alanında küresel rekabette yer alan bir marka yaratmak, belirlenen uzay hedeflerinden en ulaşılabilir olanıdır. Uydu üretim ve geliştirmenin hâlihazırda bu alanda çalışmalar yürüten firmaların katılımıyla yeni bir oluşum kurularak tek bir çatı altında toplanacak olması biraz karışık bir sürece yol açacaksa da gelinen nokta ve düzenli ilerleyiş bu alandaki başarıyı olası kılmaktadır. Bununla birlikte, belirlenen diğer hedefler ara verilmeksizin kararlı bir çalışma ve süre gerektirmektedir. Bu hedefler için belirlenen 10 yıllık süre, yolun başında olan bir ülke için iddialı sayılabilir. Nitekim 2005-2014 yılları için oluşturulan uzay programı başarılı olamamıştır.

Bu program seçilecek bir gezegene yerli uzay roketi ile keşif ve gözlem amaçlı bir uydu göndermek ve astronot yetiştirme programı geliştirmek gibi oldukça iddialı maddeler de içeriyordu.

Görüldüğü gibi imkânlar ve hedefler birbirine denk düşmeyince, projelerin başarısız olması kaçınılmazdır. Uluslararası alanda saygınlık sağlamak için önemli olan sözler vadetmek değil, bunları gerçekleştirebilmektir. Ülke içinde halktan destek bulabilmek için ise uzay aktiviteleri için yapılan harcamalarda şeffaflık benimsenmelidir. Ülkenin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik koşullar da göz önüne alındığında bu önemli bir gereklilik olacaktır. Uzaya yönelik çalışmalar, deneyim, bilgi ve finansal güç gerektirdiğinden, Türkiye'nin iş birliklerine ihtiyaç duyduğu açıktır. Bunun için de uzaya yönelik yeni adımlar atan ülkelerden çok, uzaya dair yetenekleri olan ülkelerle ortak projelerde yer almak daha anlamlı olacaktır.

Misyon edinilen projeleri gerçekleştirme konusunda samimi olunduğu ve Türkiye'nin uzay alanında ilerlemesi amaç edinildiği takdirde, başarı şansa bağlı değil, kaçınılmaz sonuçtur. Önemli olan politikaların her alanda doğru belirlenmesi ve bunların aslına sadık şekilde uygulanmasıdır.

Radikalleşme: Teröre Varan Şiddet ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme

Büşra Aksu -24 Ağustos 2021/21 nci Yüzyıl Türkiye Enstitüsü

<https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/terorizm-ve-terorizmler-mucadele/radikallesme-terore-varan-siddet-ve-nedenleri-uzerine-bir-i-nceleme>

Son dönemlerde radikalleşme, şiddet ve terör birbirini yaratan süreçler olarak büyük bir ilgiyle takip edilmekte ve araştırılmaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen ve büyük bir yıkıma sebebiyet veren terörist eylemlerden sonra bu kavramların ön plana çıktığı ve tarih, sosyoloji, siyaset bilimi, psikoloji, hukuk, antropoloji gibi alanlarda araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Her alan, kavramsal ve bütünsel olarak bu olguyu farklı yönlerden araştırmış ve birbirinden ilginç detayları gün yüzüne çıkarmıştır.

Siyaset bilimi açısından radikalleşme, şiddet ve terör, birbirini takip eden aşamalardır ve kamu düzenini tehdit eden aşırılıkçı eylemleri ifade etmektedirler. Günümüzde ulus devletler açısından en büyük sorunu teşkil eden terör örgütleri ve terörist eylemler, köklerini radikalleşmeden ve radikalleşmeye bağlı şiddetten almaktadırlar.

Bu çalışmanın temel amacı, radikalleşme, şiddet ve terör bağlantısını ele alıp açıklayarak son yirmi yılda ortaya çıkmış olan İslami radikalleşme üzerine farklı bakış açısını sunmaktır. Son dönemlerde Batı'da İslamofobia'nın yükselişi, kendisini İslam diniyle meşrulaştıran ve dünyanın her yerinde terörist eylemler gerçekleştiren El-Kaide ve IŞİD gibi terör örgütleri ile gerçekleşmiştir. Ancak bu tip terör örgütleri kendilerini dini söylemlerle meşrulaştırmaya çalışsalar da radikal olan İslam değil esasen bireyler ya da gruplardır.

Radikalleşme olgusu ve şiddet, İslam dinini referans gösteren terör örgütleri ile İslam dinine atfedilmektedir. Bu bakış açısı birçok yönden hatalı olmakla birlikte etnomerkezci bir yaklaşımı da bize göstermektedir. İslamiyet, Hristiyanlık ve Budizm gibi evrensel dinlerin temelinde "öldürmek" değil "yaşatmak" vardır. Şiddet ve şiddetin kullanımı kınanmış ve şiddete karşı cephe alınmıştır. Dolayısıyla radikalleşme dini bir görünüm arz etse de esasen siyasi, ekonomik ve kültürel bir olgudur. Dini radikalleşmeden kasıt, radikalleşen bireyin ya da grubun meşruiyetini dini söylemlerden almasıdır.

Radikalleşme

Radikal, sözlük anlamı itibariyle "kesin", "köklü" kökten" anlamlarına gelmektedir. Fransızcada "köke ait", "kökten" anlamında kullanılmakta, Latince radix, radic-"kök" sözcüğünden türetilmiştir. Radikalizm ya da köktencilik ise, bir politik fikri, düşünsel sistemi aşırı bir inançla desteklemektir. Bu düşünsel sistem ya da siyasi görüş temelde aşırılıkçı bir ideoloji olmayabilir. Yumuşak bir ideolojik sistem dahi aşırı unsurlarla desteklenirse radikalleşebilmektedir. Bunun yanında aşırılık objektif olarak görülebilecek bir durum değildir.

Her kişi kendi aşırılığını kendi şartlarına göre ürettiği için radikalleşme sübjektif bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır(Çelik, 2015).

Radikalleşme terimi, 1970'lerde ileri demokrasilerde siyasi şiddet üzerine yapılan araştırmalarda şiddet içeren, genellikle gizli grupların oluşumundaki etkileşimli (toplumsal hareketler/devlet) ve süreçsel (kademeli yükselme) dinamikleri vurgulamak için ortaya çıkmıştır. Yeni terim olan radikalleşme, biçim ve yoğunluk açısından artan şiddet kullanımına atıfta bulunmaktaydı. Radikalleşme üzerine yapılan araştırmalar, toplumsal hareketler ile ilgili literatürden önemli oranda faydalanmıştır. Burada radikalleşme şiddete yol açan bir süreç olarak anlaşılmaktadır. Birçok araştırmacı, radikalleşmeyi, siyasi çatışmalarda şiddet içeren araç ve stratejilere artan bağlılık ve bunların kullanımı ile karakterize edilen bir süreç olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu açıdan radikalleşme, algıların kutuplaştırıcı ve mutlak tanımlarına doğru bir değişimi gerektirir.

Radikalleşme süreci, bireyin ortalama sağlıklı bir yurttaştan terör eylemlerine ya da terörist gruba katılarak terörist kimliğini kazanmasına yol açan unsurları kapsamaktadır. Akademik araştırmalara göre bireylerin terörist kimliği kazanana dek farklı sosyo-kültürel geçmişlerden geldikleri, farklı radikalleşme süreçleri izledikleri bilinmektedir.

Radikalleşme ve Şiddet

Arapça'dan Türkçe'ye geçmiş olan şiddet, katılık, zorluk, sertlik anlamını taşıyan şdd kökünden gelmektedir. Latince violentia olarak karşılığını bulan kelime, sert veya acımasız kişilik anlamına gelmektedir. Günümüz Türkçesi ile şiddet, "kaba kuvvet" anlamına gelmekte ve "*bir olgunun gücü, yoğunluğu ve sertliği*" olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle şiddet, doğrudan siyasal bir amaca sahip olmayan ancak, bir nesneyi, kişiyi ya da grubu ortadan kaldırmaya dek uzanan olumsuz bir çerçeveyi tanımlamaktadır (Yaman, 2016: 36). Şiddet, Dünya Sağlık örgütü tarafından ise "*fiziksel güç ya da iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması*" olarak tanımlanmaktadır(Polat, 2017:16). Şiddet olayları ise insanları baskı altında tutmak amacıyla yaratılan eylemler bütünü olarak tanımlanabilmektedir(Kocacık, 2001:2).

Şiddet, erken tarihlerden itibaren kutsal kaynaklarda, ilk metinlerde dahi yer almış bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kabil ile Habil hikayesinde de görüleceği üzere şiddet ve öldürme kötü ve istenmeyen bir davranış biçimi olarak karşılık bulmuş, şiddetin karşısında bulunma halini temsil eden Habil yüceltilmiştir. Şiddet, bireyin içindeki kötülüğün bir yansıması olarak kabul edilmiş ve kınanmıştır. Dolayısıyla geçmişten günümüze kadar hem toplumsal hem de bireysel olarak şiddetin kötü ve yanlış, şiddete karşı durmanın ise iyi ve doğru olduğu bir kural olarak hafızalara kazınmıştır (Güleç vd., 2012:113). Şiddet objektif bir olgu olmamakla birlikte zamana ve topluma göre farklı karakter kazanabilmektedir.

Radikalleşme ile şiddet, birbirini takip eden süreçlerle iç içe geçerek ortaya çıkmaktadır. Radikalleşen bireyin ya da grubun aşırılığa varan şiddet kullanımı birbiri ile iç içe geçerek kaos ya da anarşi durumunu yaratmaktadır. Bu kaos ya da anarşi durumunu tek bir birey de, bir grup da yaratabilmektedir. Aşırı şiddete dönüşen radikalleşme, devlet otoritesinin dışında kalan bireyin, grubun ya da bir terör örgütünün şiddete başvurarak devlet bütünlüğünü ve sivil halkı tehdit etmesi ile görünüm kazanmaktadır. Dolayısıyla şiddetle bütünleşen radikal davranışlar terör eylemlerine evrilebilmektedir (Çapçioğlu&Akın, 2018:3105).

Jean-Claude Chesnais'in Şiddet'in Tarihçesi adlı kitabında şiddet, özel ve kolektif şiddet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Özel şiddet, cürümsel, bedensel, cinsel ve cürümsel olmayan alt kategorileri kapsamaktadır. Kolektif şiddet ise genel olarak vatandaşın devlete/devletin vatandaşa karşı şiddeti olarak ayrılabilir. Vatandaşın devlete karşı şiddeti, terör, grev ya da ihtilal durumlarında ortaya çıkmakta; devletin vatandaşa karşı şiddeti ise devlet terörü, endüstriyel şiddet gibi başlıklar altında toplanabilmektedir. Son olarak kolektif şiddet kapsamına savaşlar da girmektedir.

Radikalleşme ve Terör

Terörizm, yerel ya da uluslararası olarak sivillere ya da geniş halk kitlelerine karşı korku yaratarak siyasi hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir şiddet eylemidir. Teröristler bu şiddet eylemlerini belirli gruplar aracılığıyla planlar ve yürütürler. İstisnai olarak tek bir kişi dahi terör eylemi düzenleyebilse de terör saldırıları %95 oranında gruplar halinde planlanmakta ve yürütülmektedir. Gerçekten de terörizm bir grup olgusudur ve grup olarak bir şeyi planlamak ve hazırlamak hem motive edici hem de kolaydır. Bu sayede teröristler gruba bağlanarak radikalleşmenin bir üst aşamasına erişirler(Doosje vd., 2016).

Terör ve terörizmin kökenleri de radikalleşme mekanizmasında aranmalıdır. Radikalleşme teröre varan şiddet için ana zemini oluşturmaktadır. Dolayısıyla terör ve terörizm ile mücadelede en önemli hususlardan biri radikalleşme ile mücadele etmektir. Terör ve terörizm, korkunun tetiklenmesi, toplumun farklı kesimleri arasında çatışmayı teşvik ederek etnik, dini ve ulusal hatlar arasındaki kutuplaşmayı artıran daha fazla zararlı etkilere sahip olabilmektedir. Teröre yol açabilecek bir süreç olarak radikalleşmenin rolünü incelemekle önem arz etmektedir.

Radikalleşme Süreçleri

Radikalleşme, insanların, davranış değişikliği geçirerek politik hedeflere ulaşmak için bir gruba veya sembolik hedeflere karşı şiddet araçları kullanmaya giderek daha fazla eğilimli oldukları bir süreçtir. Bu süreç üç aşamada ayırt edilebilmektedir (Doosje, vd., 2016):

1. Aşama: Radikal bir ideolojiye sempati öne çıkar.

2. Aşama: Birey, radikal bir gruba üye olur.
3. Aşama: Birey bir saldırı ya da şiddet eylemi düzenleyerek grubun ideolojisine hizmet eder.

İşlevsel olarak siyasi radikalleşme bir gruba bağlılık ya da çatışma kavramlarıyla birlikte kullanılmaktadır. Tanım gereği ise radikalleşme inanç ya da fikirlerde bir değişim ya da aşırılık olarak belirtilmektedir. Radikalleşen bireyde, gruplar arasındaki şiddeti tırmandıran duygu ve davranışlar dikkat çekmektedir ve bağlı olunan grubun geleceği için her türlü fedakarlığı göstermekten çekinmemektedirler.

Kişinin radikalleşme aşaması içsel unsurlardan dışsal unsurlara bir çember üzerinde devam etmektedir. Radikalleşme çemberinin iç kısmı kişinin kendi benliğinden bağlamakta; dışı doğru aile, akraba, arkadaş çevresi, okul arkadaşları, sosyal çevre gibi unsurları kapsamaktadır. Bu bağlamda bireyi radikalleşmeye iten en önemli faktörler bireyin sosyal çevresi, ekonomik durumu, yaşantısı, yaşam sürdüğü ülkenin şartları ve siyasal durumu olarak görülebilmektedir. Bahse konu bireyin toplumdan tecrit edilmiş olması, kendisini bir gruba ait hissedememesi, yalnızlaşması, dini-ideolojik ihtilaflar, ekonomik sorunlar radikalleşmeye zemin hazırlayabilmektedir(Çelik, 2015).

Radikalleşmenin en önemli kısmını bireyin yetiştiği sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etmenler oluştursa da psikolojik etmenler de en az bunlar kadar etkilidir. Kişinin yaşadığı mağduriyetler kişiyi intikam duygusuna ne ölçüde sevk ederse kişi o derecede radikalleşebilmektedir. Yakalanan ya da teslim olan birçok terör örgütü mensubundan radikalleşme sürecinde kişinin içinde bulunduğu ekonomik ve psikolojik sorunların, dışlanmışlığın ya da kendini gerçekleştirememenin rol oynadığı net bir biçimde görülmektedir(Haklı, 2018).

Peter R. Neuman'ın 2017 yılında yayınlanan Terörizme Yol Açan Radikalleşme ve Şiddete Varan Aşırıcılık: AGİT Bölgesi'ndeki Fikirler, Tavsiyeler ve İyi Uygulamalar başlıklı raporunda radikalleşmeye yol açan üç temel faktöre dikkat çekilmiştir. Bu faktörlerden ilki bireyleri radikalleşmeye iten talepleri ya da şikayetleri, ikincisi radikal ya da radikalleşmeye müsait fikirler ve insanlarla olan etkileşimler, üçüncüsü ise şiddete karşı şiddete başvurma eğilimi olarak göze çarpmaktadır. Neuman bunların yanı sıra göç, baskı ve çatışma gibi durumlarda da radikalleşmenin mümkün olduğunu raporlamıştır(ORSAM, 2017)

Peter Neuman'a göre, radikalleşme kavramının kullanım alanı bulmasındaki esas olay 11 Eylül'dü. 11 Eylül saldırıları, radikal terör örgütü El-Kaide tarafından dört noktada eş zamanlı olarak gerçekleştirilen ve halkta ve ABD yönetiminde büyük infiale yol açan terörist eylemlerdi. Elbette radikalleşme tehdidi ilk çağlardan beri her dönemde mevcut olmuştur ancak 11 Eylül 2001'den sonra konu tartışmaya açık hale gelmiştir. Neuman da terörizm ve şiddetin kökeni hakkında 1970'lere dek giden bir söylemin olduğunu, ancak Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan saldırının ardından masum sivillerin hedef alınmış olması sorunu ile terörün

kökenlerinin hakkında konuşmanın zorlaştığına dikkat çekmiştir. Neuman, terörün kökenlerine ancak radikalleşme kavramı ile erişilebildiğini belirtmiştir (Sedgwick, 2010:2)

Radikalleşmeyi başlatmak ya da ölçüsünü artırmak için kullanılan en etkin araç propagandadır. Propaganda literatürde, *“bir öğretiyi, düşünceyi, inancı, siyaseti vb. başkalarına tanıtmak, benimsetmek, yaymak ereğiyle sözle, yazıyla ve benzeri türlü araçlarla, yollarla gerçekleştirilen her türlü çalışma.”* olarak tanımlanmaktadır(TDK, 2008). Günümüzde radikalleşmeyi başlatmak ya da ölçüsünü artırmak üzere propagandayı terör örgütleri üstlenmektedir. Terör örgütleri, radikalleşmiş ya da radikalleşebilecek bireyleri propaganda kanalıyla etkileyerek kolayca kendi saflarına katabilmektedir. Propagandayı bir silah gibi kullanarak bireyleri radikalleştirme amacına yönelik faaliyetleri gerçekleştiren en etkin örgüt İŞİD’dir. İŞİD, özellikle yükselişte olduğu dönemlerde modern dünyanın teknik ve teknolojik tüm imkanlarının aktif bir biçimde kullanarak propaganda yapmış ve kendi saflarına binlerce terörist kazandırmıştır.

Radikalleşme Türleri

Radikalleşme konusunda genel kabul gören bir sınıflandırma mevcut değildir. Ancak bir ayrıma gitmek gerekirse yer yer birbiriyle iç içe geçebilen dört tip radikalleşmeden bahsetmek mümkündür (PA, 2017):

1. Etnik radikalleşme. (Örnek: PKK, ETA gibi terör örgütleri)
2. Din istismarına dayalı radikalleşme (Örnek: İŞİD, El-Kaide, Boko Haram)
3. Sahte mehdilik iddialarına dayanan radikalleşme. (Örnek: FETÖ)
4. Mezhepçi ya da aşırı sol ideolojiye dayalı radikalleşme. (Örnek: DHKP-C, MLKP)

Radikalleşme aşamasında radikal terör örgütlerinin propagandaları, stratejileri ve vaatleri çok önemli bir yer tutmaktadır. Söylemler ne kadar bireysel ve toplumsal gerçekliği yansıtıyorsa radikalleşme de bununla doğru orantılı olarak gerçekleşebilmektedir. Yukarıda da verildiği gibi, radikalleşme her örgütün kendi yapısına, anlatisına ve meşruluk iddiasına göre farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir.

Dini Radikalizm

Radikalleşme konusu tek boyutlu bir biçimde ele alınabilecek bir konu değildir. Yukarıda ifade edildiği üzere radikalleşmenin siyasi, ekonomik, dini vb. birçok faktörü vardır ve bu faktörler ele alınmadan salt din ile radikalleşmeyi açıklamak mümkün değildir. Ancak, son zamanlarda ortaya çıkan İslami görünümlü terör örgütleri nedeniyle bu konu gündemden düşmemektedir. Dolayısıyla bir tanım gerekse İslami radikalizm, belirli amaçlara ulaşmak üzere sert ve köklü hamleler yaparak düzeni değiştirmeye çalışan bir dini davranış biçimi olarak tanımlanabilmektedir.

Radikalleşme aşamasında söylemler ve anlatıların büyük önem arz ettiği bilinen bir gerçekliktir. Söylemler ve anlatıların gerçeklikle bağdaştığı ölçüde de radikalleşme başarılı olmaktadır. Söylemler ve anlatıların başarılı olmasının yolunu da propaganda açmaktadır. Propaganda kanalını iyi kullanan bir örgüt, anlatılarını kitlelere ulaştırarak başarılı olma şansı yakalamaktadır. Teknik ve teknolojik imkanlar ile sosyal medyanın gelişimi ve her geçen gün daha fazla aktif kullanıcı sayısına ulaşması da terör örgütlerinin bireyleri radikalleştirme amacı için çok önemlidir.

Örneğin IŞİD terör örgütü, propagandasında sık sık sosyal adaleti, kendisinin dinin biricik savunucusu ve kollayıcısı olduğunu vurgulamaktadır (PA, 2017) Avrupa'da yaşayan sıradan bir Müslüman, dinini özgürce yaşayamadığı gerekçesiyle radikalleşebilmekte ve IŞİD'e katılabilmektedir. Bu konuda Birleşik Krallık'ta yapılan araştırmaya göre, İngiltere'de yaşayan Müslüman kadınlar tam da bu gerekçelerle IŞİD'e katılabilmektedir. Araştırmada Müslüman kadının siyasal katılımın bir öznesi olmadığını dolayısıyla kamusal yaşamda istihdam şansının da gerek inancı gerekse yabancılığı nedeniyle mümkün olmadığı açıklanmaktadır (Praxl and Tabuchi, 2019:4) Kişiyi kamusal yaşamdan ayırma, onu tecrit etme aşama aşama radikalleşmeye götürebilmektedir. Burada devreye IŞİD terör örgütünün radikalleşen birey üzerinden propaganda çalışmaları girmektedir. IŞİD, kamusal yaşamdan dışlanan kadına Batı feminizminin reddini, Batı toplumunun tamamen reddini ve o toplumda yaşamamak gerekliliğini içeren propaganda kanalını kullanır. IŞİD bunun yanında evlilik, akrabalık vb. gibi imkanlar sunarak tecrit edilen bireyi kendi saflarına katabilmektedir. Çevrimiçi arkadaşlık siteleri, çevrimiçi oyunlar ve çevrimiçi birçok kanalı kullanarak kendisine militan devşirme konusunda en usta örgüt IŞİD'dir.

Ancak, Batı'nın IŞİD, El-Kaide örneklerini vererek kullanıma sunduğu "dini aşırılık" terimi son derece hatalıdır. Dini aşırılık terimi, halk ve siyasiler arasındaki belirli dindar insan gruplarına yönelik olumsuz klişeler doğuruyor gibi görünüyor. Bu, "aşırılık" teriminin popüler (ya da gazetecilik) kullanımlarının, onu terörizmle ilişkilendirerek, belirli grupların yanlış anlaşılmasına yol açabileceğine dair sık sık yapılan uyarılara rağmen kullanılmaya devam eder. Dinler amaçları gereği bazı yollarla insanları iyiye ve doğruya sevk kötülükten men işlevi görmektedirler. Özelde İslam dini, "öldürmeyi" değil "yaşatmayı" emretmektedir. Dolayısıyla var olan aşırılık ve şiddet dinden kaynaklanmamakta, radikalleşen insandan kaynaklanmaktadır.

Hal böyle iken, örneğin intihar eylemlerini İslami kültürüne ve pratiğine atfeden zihniyet büyük bir yanıltan beslenmektedir. Bu teori intihar eylemlerini İslam kültürüyle bütünler dolayısıyla İslamiyet'i insana ve insan yaşamına değer vermeyen, bireysel varoluşu geri plana iten bir din olarak görür. Bu teoriyi çürütmek amacıyla birçok örnek verilebilir: İkinci Dünya Savaşı'nın son evresinde kendilerini uçaklarla birlikte Amerikan gemilerine çarpan Japon kamikazeler, Çin'de Taiping Ayaklanması sonrası teslim olmak yerine intihar eden isyancılar, Yahudi devletinin

kuruluşunu hızlandırmak amacıyla “intihar birlikleri” oluşturma hayalleri kuran Siyonist gruplar (Losurdo, 2012:88)... Örnekler artırılabilir. Radikalleşme, dini görünüm arz ediyor olsa da esasen siyasal, toplumsal ve psikolojik bir süreçtir.

Sonuç Yerine

Radikalleşme, inanç ya da fikirlerde değişim yaşayarak aşırı bir tutum sergileyerek politik amaçlar doğrultusunda hareket etme biçiminde görünüm kazanmaktadır. Radikalleşme, içsel olandan dışsal olana birey, aile, arkadaş çevresi, okul, iş hayatı, sosyal çevre vb. faktörleri kapsayarak ilerleyen bir süreçtir. Radikalleşen birey şiddeti bir araç haline getirerek geride kalanları korkutmaya, bastırmaya ve sindirmeye çalışır. Bu süreç ilerledikçe ve şiddet eğilimi arttıkça bireyin terör eylemleri yapmasına kadar uzanan yol açıılır. Radikalleşme, şiddet ve son aşama olan teröre kaynaklık etmesi bakımından önemlidir.

Radikalleşme belirli şartların belirli dönemlerde belirli toplumlarda olgunlaşmasıyla meydana gelmektedir. Radikalleşme sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel koşulların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır ve yabancılaşma, göç, tecrit, savaş, toplumsal bütünleşme sorunları gibi faktörler ile doğru orantılı gerçekleşmektedir. Birey radikalleştikten sonra herhangi bir terörist gruba katılması ve terör eylemleri düzenlemesi kaçınılmazdır.

Son yıllarda radikalizm ile İslam'ın yan yana anılması El-Kaide ve IŞİD gibi terör örgütlerinin meşruiyetlerini dini söylem ile sağlamalarından kaynaklanmaktadır. Sözde İslam Devleti'ni kurduğunu iddia ederek gerek Orta Doğu'dan gerekse Batı'dan kendisine militan devşiren örgütler propaganda kanalını etkin bir biçimde kullanarak radikalleşen bireyi kendi saflarına katmayı başarmışlardır. Burada örgütlerin “eşitlik”, “kardeşlik” ve “adalet” üzerinden propagandaları, çeşitli sebeplerle yaşadıkları ülkelere yabancılaşan bireylere bir umut kapısı olarak görünebilmektedir. Dolayısıyla bireylerin radikalleşmelerinin “dinlerini doyasıyla yaşamak” amacının ardında çok daha büyük nedenleri vardır. Bu nedenler ekonomik, siyasal ve kültürelidir.

2001 yılında El-Kaide'nin ABD'ye gerçekleştirdiği terörist saldırılardan sonra Batı'da İslamofobi yükselişe geçmiştir. Bunun nedeni İslam ile terörizmin eş tutulmasıdır. Bu bakış açısı hatalı olmakla beraber etnomerkezci bir yaklaşımın ürünüdür. Hristiyanlık, İslamiyet gibi evrensel dinlerde şiddet ve öldürmek kınanmakta, yaşatmak ve şiddeti geri çevirmek yüceltilmektedir. Terör, anarşi ya da şiddet durumlarından dinler değil, dinlerden meşruiyet arayan gruplar sorumludur. Radikalleşmenin ve radikal şiddetin getirdiği yıkımlardan kurtulabilmenin yolu toplumsal bütünleşmeden geçmektedir.

Başvurular

Çapcıoğlu, İ, Akın, M. (2018). Radikalleşmenin ve Şiddet Yönelimli Davranışların Önlenmesinde Evrensel Değerlerin Rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3103-3111. DOI: 10.15869/itobiad.488926

Çelik, O. (2015). Dini İstismar Eden Terör Örgütlerinin Radikalleşme Süreçleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22) , 99-122. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sbe/issue/23143/247206>

Doosje, B, Moghaddam, F, Kruglanski, A, Wolf, A, Mann, L, Feddes, A. (2016). Terrorism, Radicalization and De-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, Volume 11, 79-84.

Franziska Praxl-Tabuchi. (2019). Gendered Pathways To Radicalization And Desistance From Violent Extremism. *Global Center On Cooperative Security*.

Güleç, H, Topaloğlu, M, Ünsal, D, Altıntaş, M. (2012). Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (1), 112-137. DOI: 105455/cap 20120408

Kocacık, F. (2001). Şiddet Olgusu Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(1), 1-7.

Losurdo, D. (2012). *Köktendincilik Nedir?* İstanbul: Yordam Kitap.

Sedgwick, M. (2010). The Concept of Radicalization as a Source of Confusion, *Terrorism and Political Violence*, 22(4).

Polat, O. (2017). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (1), 15-34. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290653>

Sönmez, G. (2017). Terörizme Yol Açan Radikalleşme ve Şiddete Varan Aşırıçılık ile İlgili AGİT Raporunun Bir Değerlendirmesi. *ORSAM*. 13.08.2021 tarihinde <https://orsam.org.tr/tr/terorizme-yol-acan-radikallesme-ve-siddete-varan-asiricilik-ile-ilgili-agit-raporunun-bir-degerlendirmesi/> ağ bağlantısı üzerinden erişilmiştir.

Yaman, F. (2016). İslam Topluluklarında Şiddet Yanlısı Radikalleşme Nedenleri Üzerine Bir İnceleme. *Milel ve Nihal*, 13(2), 32-61.

ABD ordusunda 2020'de 580 asker intihar etti

ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon), ABD ordusundaki intiharlarla ilgili yayımladığı yıllık raporda, 2020'de 580 askerin intihar ettiğini, muvazzaf askerler arasındaki intihar oranının 5 yılda yüzde 41,4 arttığını açıkladı

2020

Muvazzaf askerler arasındaki intihar oranı

%9,1 ARTTI

(önceki yıla göre)

Ulusal muhafızlar arasındaki intihar oranı

%31,7 ARTTI

(önceki yıla göre)

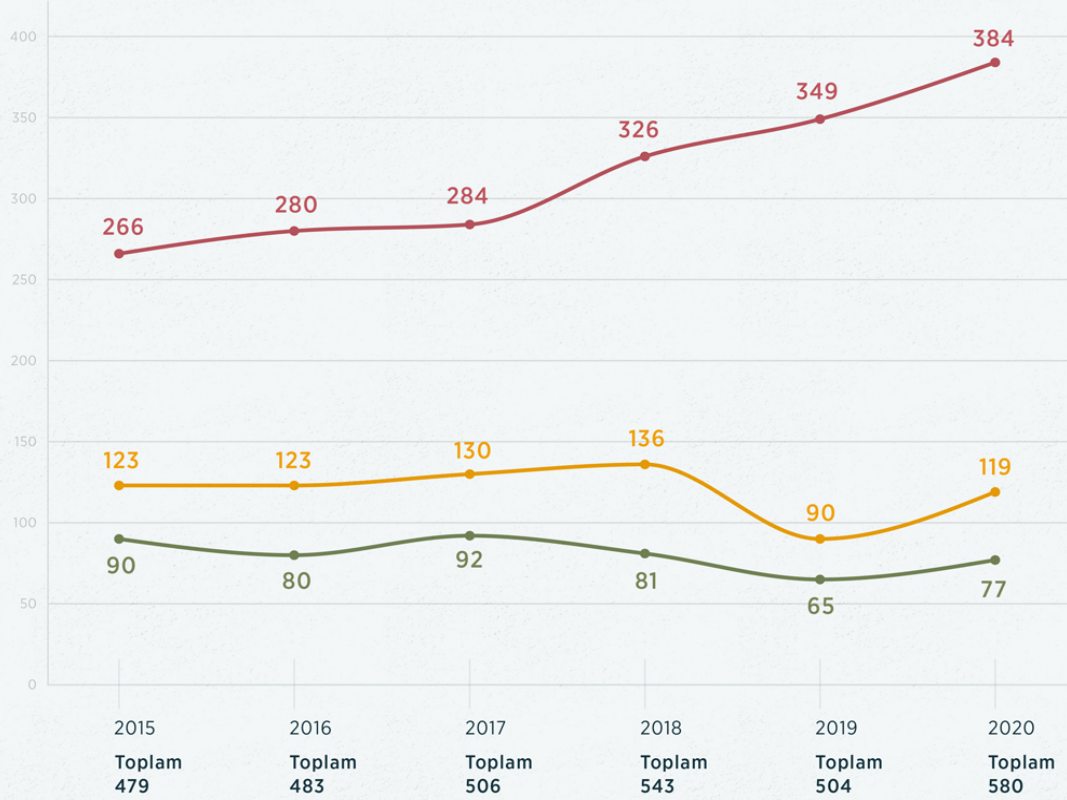

Rezerv kuvvet arasındaki intihar oranı

%19,2 ARTTI

(önceki yıla göre)

2015-2020 YILLARI ARASINDAKİ İNTİHAR SAYILARI

02.10.2021 Kaynak: ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon)

2050'de **yaşlılar** dünya nüfusunun yüzde 22'sini oluşturacak

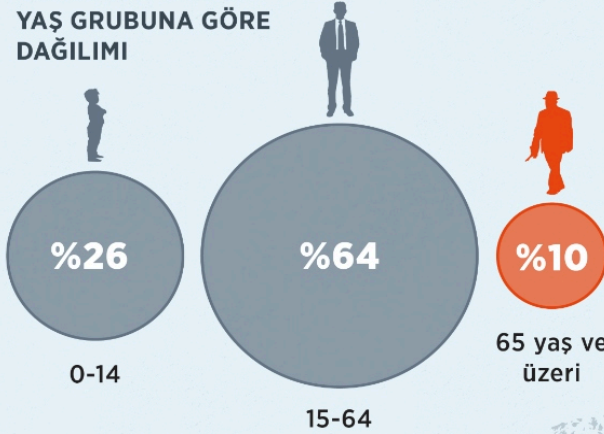
Birleşmiş Milletlerin (BM) 1990'da aldığı kararla 1 Ekim, Dünya Yaşlılar Günü ilan edildi

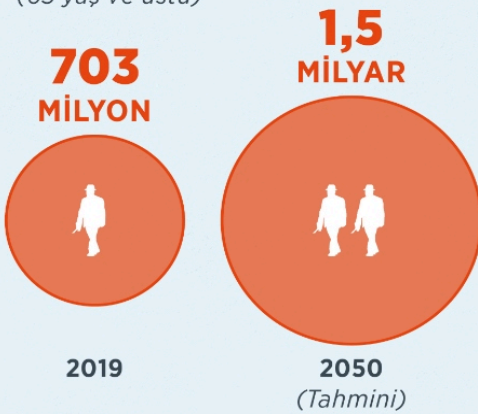
DÜNYA NÜFUSU

7,8 MİLYAR

DÜNYA NÜFUSUNUN YAŞ GRUBUNA GÖRE DAĞILIMI

DÜNYA GENELİ YAŞLI NÜFUS
(65 yaş ve üstü)

2050'de 65 yaş üzerindeki nüfus **1,5 MİLYARI AŞACAK**

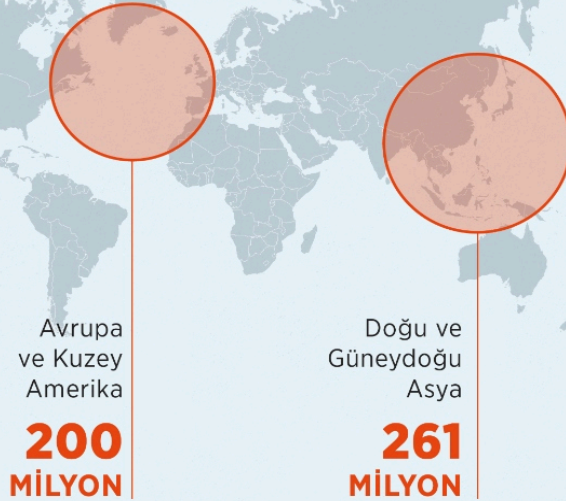
Halihazırda dünyada **her 8 kişiden biri** 60 yaş ve üstünde

60 yaş ve üzeri 1 milyardan fazla insanın **çoğu düşük ve orta gelirli ülkelerde** yaşıyor

YAŞLI NÜFUSUN EN FAZLA OLDUĞU BÖLGELER (2019)

Plastik poşet kullanımı yüzde 75 azaldı

İnsan hayatına 20'nci yüzyılın başlarında giren plastiklerin, dünya genelinde 1950'li yıllarda 1,5 milyon ton civarında olan üretim değeri, bugün yıllık bazda 335 milyon tonu aştı

Plastik poşetlerin ücretlendirilmesi uygulaması 1 Ocak 2019'da başladı

BUGÜNE KADAR

YAKLAŞIK
14 BİN 640
TON SERA
GAZI
SALIMININ
ÖNÜNE
GEÇİLDİ

354 BİN
TON
PLASTİK
ATIĞIN
OLUŞMASI
ÖNLENDİ

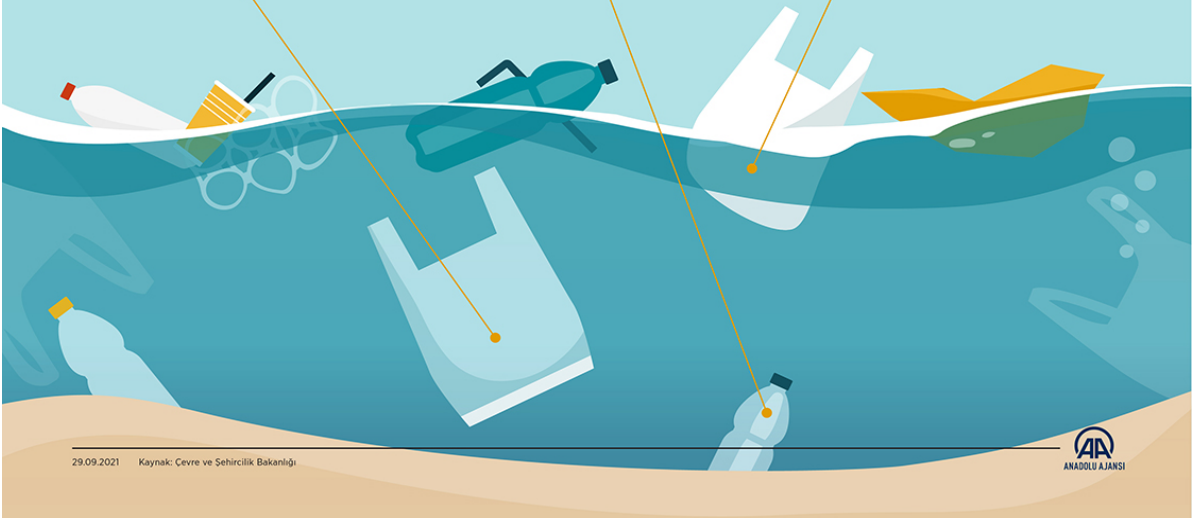

PLASTİK
POŞET
ÜRETİMİ İÇİN
GEREKLİ
PLASTİK
HAMMADDE
İTHALİNDEN
2,44 MİLYAR
LİRA
TASARRUF
EDİLDİ

Plastik poşetlerin
sadece %1'i geri
dönüştürülebilir

Kullanım ömrü 15 dakika
ancak doğada çözünmesi
1000 yılı buluyor

Plastik poşetlerin
ücretlendirilmesi dünya'da
60'dan fazla ülkede
uygulanıyor

29.09.2021 Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

AA
ANADOLU AJANSI

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/25079>

Dış ticaret rakamları açıklandı

AĞUSTOS

Türkiye'nin ihracatı ağustosta bir önceki yılın aynı ayına göre %51,9 artarak 18 milyar 916 milyon dolar oldu

İHRACAT (dolar)

2020

12,5 MİLYAR

2021

18,9 MİLYAR

İTHALAT (dolar)

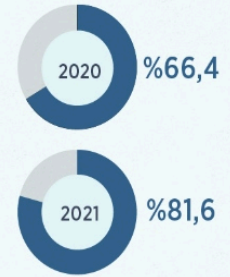
2020

18,8 MİLYAR

2021

23,2 MİLYAR

İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI

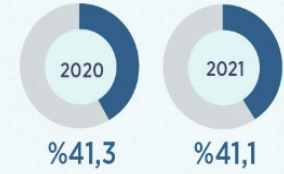

AB'YE YAPILAN İHRACAT

geçen yılın aynı ayına göre %51,1 arttı

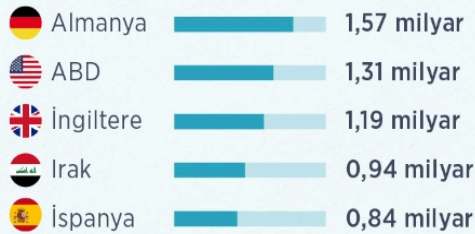
7,8 MİLYAR DOLAR

AB'NİN İHRACATTAKİ PAYI

EN FAZLA İHRACAT YAPILAN ÜLKELER

(dolar)

EN FAZLA İTHALAT YAPILAN ÜLKELER

(dolar)

30.09.2021

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı

Almanya'yı zorlu koalisyon pazarlığı bekliyor

Meclis aritmetiğine göre hiçbir parti tek başına hükümeti kurmak için milletvekili sayısı alamadı

FDP, seçimlerin ardından oluşan tabloda **kilit parti** konumuna geldi

Yeni hükümet kurulana kadar mevcut hükümet Başbakan **Angela Merkel** liderliğinde görevde kalacak

GEÇİCİ RESMİ SONUÇLARA GÖRE SANDALYE DAĞILIMI

Hükümeti kurmak için gerekli sandalye sayısı **368**

Sandalye sayısı

Sosyal Demokrat Parti (SPD)	%25,7	● 206
Hristiyan Birlik (CDU/CSU)	%24,1	● 196
Yeşiller	%14,8	● 118
Hür Demokrat Parti (FDP)	%11,5	● 92
Almanya için Alternatif (AfD)	%10,3	● 83
Sol Parti	%4,9	● 39
Diğer	%8,7	● 1

3 SEÇENEKLİ KOALİSYON İHTİMALİ

Sandalye sayısı

TRAFİK LAMBASI KOALİSYONU SPD + YEŞİLLER + FDP

●●● 416

SPD ve Yeşillerin liderleri, seçim programındaki ortak noktalardan dolayı bu ortaklığa sıcak bakıyor

BÜYÜK KOALİSYON SPD + CDU/CSU

●● 402

Bu seçeneğin ancak diğer ihtimaller mümkün olmadığı takdirde gündeme gelmesi bekleniyor

JAMAİKA KOALİSYONU CDU/CSU + YEŞİLLER + FDP

●●● 406

Partilerin renklerinin (siyah-yeşil-sarı) Jamaika bayrağını çağrıştırmamasından dolayı Jamaika koalisyonu olarak adlandırılıyor

Başbakanlığı SPD'ye kaptırmak istemeyen CDU/CSU yöneticileri bu seçeneğe sıcak bakıyor

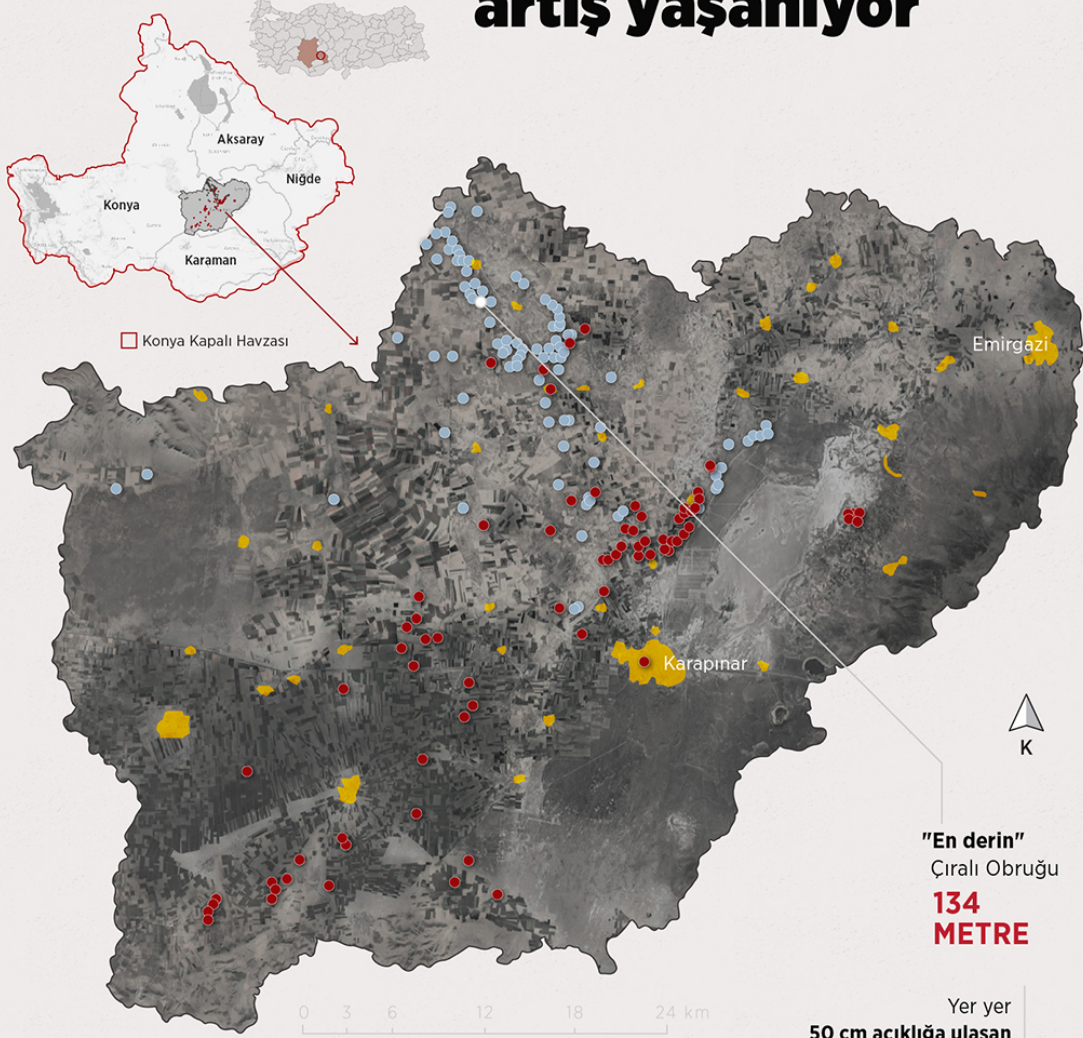
27.09.2021

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/25060>

Yer altı su seviyesindeki azalmaya bağlı oluşan yarıklar, Orta ve Batı Anadolu havzalarının önemli sorunlarından biri haline geldi

Konya Ovası'nda yüzey yarıklarında artış yaşanıyor

"En derin"
Çıralı Obruğu
**134
METRE**

Yer yer
50 cm açıklığa ulaşan yarıklar, Tuzlukçu ilçesinde yerleşim yerlerini tehdit ediyor

1000'DEN FAZLA OBRUK
Konya'da

550'DEN FAZLASI Karapınar bölgesinde

224'ü boş arazide

180'i ekili alanda

99'u yerleşim yerinde

- Güncel Oluşumlu Obruklar
- Eski Oluşumlu Obruklar
- Yerleşim Yerleri
- Alt-Havza Sınırı

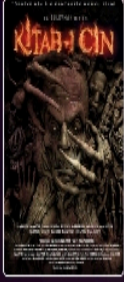
27.09.2021

AA
ANADOLU AJANSI

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/25042>

Bu hafta 9 film vizyonda

Türkiye'deki sinema solanlarında bu hafta 5'i yerli 9 film vizyonda

KİTAB-I CİN

YÖNETMEN
Hakan Aydın

OYUNCULAR
Rasul Kuliev,
Derya Acar,
Sarkhan
Shkhiyev, Elif
Şahin, Halil
Kumova

TÜR
Korku

ÖLMEK İÇİN ZAMAN YOK

YÖNETMEN
Cary Joji
Fukunaga

OYUNCULAR
Daniel Craig,
Ana de Armas,
Rami Malek,
Ralph Fiennes,
Ben Whishaw

TÜR
Macera,
Aksiyon

NEFESİNİ TUT 2

YÖNETMEN
Rodo Sayagues

OYUNCULAR
Stephen Lang,
Madelyn Grace,
Adam Young,
Brendan Sexton,
Bobby Schofield

TÜR
Korku, Gerilim

SEVGİLİ YOLDAŞLAR

YÖNETMEN
Andrey
Konchalovskiy

OYUNCULAR
Yuliya
Vysotskaya,
Vladislav
Komarov,
Andrey Gusev,
Yuliya Burova,
Sergei Erlish

TÜR
Dram, Tarihi

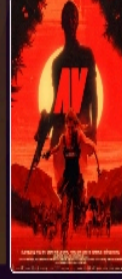

MÜFREZE

YÖNETMEN
Enes Bilal Taşçı

OYUNCULAR
İsmail Hakkı,
Sera Tokdemir,
Emrah Girgin,
Rabia Yalçın,
Serkan Kuru

TÜR
Savaş, Aksiyon

AV

YÖNETMEN
Emre Akay

OYUNCULAR
Billur Melis Koç,
Ahmet Rifat
Şungar, Yağız
Can Konyalı,
Adam Bay,
Emre Yetim

TÜR
Gerilim

İNTİKAM: SOĞUK DUŞ

YÖNETMEN
Engin
Akyıldırım

OYUNCULAR
Gümrah Tolu,
Sezen Aşirt,
Alpay Atilla

TÜR
Dram

AVCI: İLK KEHANET

YÖNETMEN
Onur Aldoğan

OYUNCULAR
Gürbey İleri,
Bülent
Çetinaslan,
Turabi
Çamkıran,
Ferzan
Hekimoğlu,
Levent Sülün

TÜR
Fantastik,
Aksiyon

SÜPER KÖPEK VE TURBO KEDİ

YÖNETMEN
Ben Smith

TÜR
Animasyon

Kitap Tavsiyesi

İşsizlik 21. yüzyılın ilk çeyreğinde istikrarlı biçimde artarken, “diplomalı işsizliği” de kitlesel bir olgu olarak yerleşik hale geldi. Esra Kaya, diplomalı işsizliğini bir toplumsal deneyim olarak bütün yönleriyle mercek altına alıyor. Bu deneyimin yaşa ve toplumsal cinsiyete göre nasıl yapılandığına da bakarak, geçim sorununun ötesinde çok yönlü bir tahribata yol açtığını gösteriyor.

“Diplomalı işsizliğin küresel bir sorun olduğu ve hatta gelecekte dünyanın gündemini daha fazla meşgul edeceği aşikâr. Ancak diplomalı işsizliğini bir politik kavrayış olarak sadece ‘küresel’ ve ‘kaçınılmaz’ sorun alanları torbasına atmak, yaşanan tahribatın toplumsal ve politik sorumluluğunu örtmek anlamına da gelir. Meselenin sadece yapısallığını ve ölçeğini öne çıkaran bu nevi yaklaşımlar sonuç olarak işsizliğin tekil olarak diplomalıların sorunu olduğu kanaatini yeniden üretir.”

İşsizlik 21. yüzyılın ilk çeyreğinde istikrarlı biçimde artarken, “diplomalı işsizliği” de kitlesel bir olgu olarak yerleşik hale geldi. Esra Kaya, diplomalı işsizliğini bir toplumsal deneyim olarak bütün yönleriyle mercek altına alıyor. Bu deneyimin yaşa ve toplumsal cinsiyete göre nasıl yapılandığına da bakarak, geçim sorununun ötesinde çok yönlü bir tahribata yol açtığını gösteriyor.

Derinlemesine görüşme ve gözlemlere dayanan çalışma, işsizlik deneyiminin birçok cephesini veya aşamasını canlı bir şekilde tasvir ediyor: “Sallantılı işlerde” çalışmanın gerginliği, işten çıkarılma, iş arama ve iş görüşmesi tecrübeleri, işsiz geçen zamanın “ölü zamana” dönüşmesi... “Muhtaç ve mahçup” bir ruh haline giren işsizin fiilen ergenleştirilmesi... Sorunun yakıcı bir noktası, özellikle diplomalı işsizlerin, kendi işsiz oluşlarının suçlusu olarak görülmesi, kendilerini öyle hissetmeleri. Oysa, hiç de istisnai, bireysel bir durum değil bu. Kitabın adı, işte onların bunun bilincine varmasının ifadesi: “Bayağı Kalabalığız.”